

відомо, що створена емоційна атмосфера, з одного боку, співчуття, а, з іншого, несправедливості в результаті сприяла успіху справи.

(4) (a) *'Who pays your salary, Mr Reisky?'* *'My employer. The National Insurance Alliance.'* (b) *'Who funds the NIA?'* *'The insurance industry.'* (c) *'Does Great Benefit contribute to the NIA?'* *'Yes.'* (d) *'And how much does it contribute?'* (...) *'He obviously doesn't want to say, and looks squeamish. Ten thousand dollars a year.'* (e) *'So they pay you more than they paid Donny Black.'* *'Objection!'* *'Sustained.'* (f) *'Sorry, Your Honor. I'll withdraw that comment.'* (...) *'Sorry, Mr Reisky. I say humbly with a truly repentant face'* (Grisham, R, 494).

У прикладі (49), що проілюстрований нижче, прокурор підсумовує результати допиту обвинувачуваної лікарки Пейдж Тейлор, яка засвідчує високий рівень та повагу іншому лікарю (Баркер). Із попереднього контексту відомо, що лікар Баркер відверто підкреслював мізерність знань Пейдж Тейлор. Маніпулятивний коментар прокурора з цього приводу забарвлений іронією (*the lack of Dr Barker's judgement about her competence*), на яку в суді він не має права. Тому суддя робить зауваження, але образ некомпетентного лікаря вже створено.

(5) *Gus Venable turned to the jury. 'You've heard the defendant testify that she had a high regard for Dr Barker's medical judgement. I hope she listened carefully to Dr Barker's judgement about her competence... Or the lack of it.'* *Alan Penn was on his feet, furious. 'Objection!'* *'Sustained.'* *But it was too late. The damage had been done* (Sheldon, NLF, 28).

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, у СССР адресатами маніпулятивного впливу є не тільки свідок / обвинувачуваний, але й присяжні. Намагаючись здійснити вплив, адвокат / прокурор апелює не стільки до раціональної, скільки до емоційної сфери адресата, використовуючи тактику дискредитації або створення емоційної атмосфери співчуття. **Перспективи** подальшого дослідження вбачаємо у вивченні комунікативно-когнітивних та гендерних особливостей соціальної ситуації флірту (побутова сфера) як такої, що неможлива без прояву маніпулятивного впливу.

Література:

1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / Алла Дмитриевна Белова. – К. : Изд-во СП «Компьютер-Норд», 1997. – 300 с.
2. Васильянова И. М. Особенности аргументации в судебном дискурсе : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / И. М. Васильянова. – Тверь, 2007. – 17 с.
3. Лунева Е. С. О реализации коммуникативных целей, стратегий и тактик в судебном дискурсе / Е. С. Лунева. – Язык. Текст. Дискурс : науч. альманах Ставропольского отделения РАЛЖ. – Вып. 7. – Ставрополь : Изд-во СГПИ, 2009. – С. 326–331.
4. Основы теории коммуникации / [сост. Ж. В. Николаева]. – Улан-Удэ : ВСГТУ, 2004. – 274 с.
5. Плохинова А. С. Языковые манипуляции / А. С. Плохинова, И. П. Лапинская // Язык, коммуникация и социальная среда. – Воронеж : ВГТУ, 2002. – Вып. 2. – С. 178–181.
6. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектоніка, варіативність / Катерина Серажим. – К. : Київ. нац. ун-т імені Т. Г. Шевченка, 2002. – 392 с.
7. Сорокіна Л. Є. Структурні характеристики маніпулятивної ситуації в діалогічному дискурсі / Л. Є. Сорокіна // Слово й текст у просторі культури : тези доповідей Міжнар. наук. конф., (Київ, 26–27 листоп. 2010 р.) / Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : Ленсвіт, 2010. – С. 224–226.
8. Longman Dictionary of Contemporary English / [director Della Summers]. – [Fifth Edition]. – Harlow : Pearson Education Limited, 2006 – 1949 p.
9. O'Barr W. «Women's Language» or «Powerless Language»? / W. O'Barr, B. Atkins // Women and Language in Literature and Society. – N.Y. : Praeger, 1980. – P. 93–110.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Grisham, R : Grisham J. The Rainmaker / John Grisham. – L. : Arrow, 1996. – 568 p.
2. Sheldon, NLF : Sheldon S. Nothing Lasts Forever / Sidney Sheldon. – L. : Harper Collins Publishers. – 370 p.

УДК 811.161.2.81.27.81.276.2

М. Ю. Столяр,

аспірантка кафедри української мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, м. Одеса

ЗНАЧЕННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВИ

Стаття присвячена актуальній проблемі – вивченню значення молодіжного сленгу для сучасної динамічної мовної системи. Проаналізовано погляди різних дослідників на стрімкий вибух сленгової лексики та її проникнення до літературної мови. Основна увага приділяється ролі молодого покоління у продукуванні майбутнього мови. На підтвердження висвітлених у статті думок автор наводить приклади сленгових лексем із сучасної художньої літератури, які перейшли до загального вжитку, що відбито у сучасних тлумачних словниках. У висновках підсумовано результати розвідки й визначено напрями подальших досліджень.

Наукові дослідження в галузі зацікавлені автора відбито в працях П. М. Грабового, Й. О. Дзедзелівського, С. А. Мартос, Л. О. Ставицької, О. О. Тараненка та інших мовознавців. П. М. Грабовий досліджує молодіжний сленг в аспекті мовної картини світу. О. С. Букалов вивчає особливості зниженої лексики на матеріалі художнього мовлення. Т. Глушкова, Я. Г. Мельник і О. Б. Яценко, Н. Трач цікавляться використанням сленгової лексики в мовленні мас-медіа. І. Ю. Стопкевич, О. С. Таран, Т. Ф. Шумаріна приділяють увагу гендерним аспектам вивчення жаргонної лексики. Способи творення сленгізмів досліджують К. В. Котелевець, Т. М. Миколенко, Л. Француз, М. Каламаж. Вплив англійців на сучасний український молодіжний сленг вивчає А. А. Воскресенська. Низка ґрунтовних наукових розвідок у галузі молодіжного сленгу здійснена доктором філологічних наук Л. О. Ставицькою. Джерела походження сленгу вивчає Н. О. Шовгун. Сленг є предметом зацікавлення багатьох дослідників.

Ключові слова: молодіжний сленг, художній дискурс, українська мова, мовлення.

Стаття посвячена актуальній проблемі – изучению значения молодежного сленга для современной динамичной языковой системы. Проанализированы взгляды различных исследователей на стремительный взрыв сленговой лексики и ее проникновение в литературный язык. Основное внимание уделяется роли молодого поколения в продуцировании будущего языка. Для подтверждения тезисов исследования автор приводит примеры сленговых лексем, которые из современной художественной литературы перешли в общее употребление, что отражено в современных толковых словарях. В выводах обобщены результаты работы и определено направление дальнейших исследований.

Научные исследования в области интересов автора отобразились в трудах П. Н. Грабового, И. А. Дзедзелевско-го, С. А. Мартос, Л. А. Ставицкой, А. О. Тараненко и других языковедов. П. Н. Грабовой исследует молодежный сленг в аспекте языковой картины мира. А. С. Букалов изучает особенности сниженной лексики на материале художественной речи. Т. Глушкова, Я. Г. Мельник и А. Б. Яценко, Н. Трач интересуются использованием сленговой лексики в материалах масс-медиа. И. Ю. Стопкевич, А. С. Таран, Т. Ф. Шумарина уделяют внимание гендерным аспектам изучения жаргонной лексики. Способы словообразования сленгизмов исследуют К. В. Котелевец, Т. М. Мьколенко, Л. Француз, М. Каламаж. Влияние англицизмов на современный украинский молодежный сленг изучает А. А. Воскресенская. Ряд фундаментальных научных исследований в области молодежного сленга осуществлен доктором филологических наук Л. А. Ставицкой. Источники происхождения сленга изучает Н. А. Шовгун. Сленг является предметом исследования многих учёных.

Ключевые слова: молодежный сленг, художественный дискурс, украинский язык, речь.

The article is devoted to the actual problem the study of youth slang value for a modern dynamic language system. Analyzed the views of different researchers on the swift burst of slang vocabulary and its penetration in the literary language. The focus is on the role of young generation in the production of the future language. To confirm the thesis of the research the author gives examples of slang lexemes of modern fiction literature into the total consumption, which is reflected in the modern explanatory dictionaries. In the conclusions summarized the results of the study and determined the direction of further research.

Scientific research in the field of interest of the author appears in the writings of P. N. Grabovoy, I. A. Dzendzelevskiy, S. A. Martos, L. A. Stavickaya, A. O. Taranenko and other linguists. P. N. Grabovoy explores youth slang in terms of linguistic world. A. Bukalov study features a reduced vocabulary on material of the fiction language. T. Glushkov, Y. Melnik, N. Trach, A. B. Yaschenko interested in using slang vocabulary on material media. I. Y. Stopkewich, A. Taran, T. F. Shumarin for gender aspects of studying slang vocabulary. Ways to explore the slang derivation K. V. Kotelevets, T. M. Mikolenko, L. Francuz, M. Kalamazh. The influence of the English words on modern Ukrainian Youth Slang exploring A. A. Voskresenskaya. Several articles in the sector of youth slang done Doctor of Philology L. A. Stavickaya. The origins of slang studying N. A. Shovgun. Slang is the subject of research by many scientists.

Keywords: youth slang, fiction discourse, Ukrainian language, speech.

Лексичний склад мови постійно змінюється та є дуже рухливим, чим привертає увагу багатьох мовознавців. Адже вивчення мовної динаміки забезпечує розуміння її сутності, полегшує сприйняття актуальних різножанрових дискурсів, а також уможливує прогнозування подальшого розвитку мови. Суспільство сучасної культурно-історичної епохи складається із безлічі субкультурних утворень, кожне з яких має власний сленг. При цьому слід зазначити, що вони не є абсолютно замкнутими, ізольованими групами, будь-яка сучасна людина належить одночасно до декількох субкультур. Про це писав ще радянський вчений В. Д. Бондалетов: «...хотілося б підкреслити продуктивну думку про існування кількох мовних систем, тобто про володіння індивідом кількома формами існування мови, оскільки він одночасно входить до різних соціальних і мовленнєвих колективів» [1, с. 68–69]. Це призводить до того, що субкультурна сленгова лексика стає не «закритою» і зрозумілою лише вузькому колу людей, що входять до конкретної субкультури, а «відкритою» підсистемою, яка проникає і взаємодіє з літературною мовою.

Молодіжний сленг є дуже цікавим лінгвістичним феноменом. Узагальнення тлумачень поняття сленг у науковій літературі дозволяє визначити його як додаткову лексичну систему, яка будується на фонетичній і граматичній системі загальнонаціональної мови, характеризується динамічністю, відкритістю, нетривкістю в часі та здатністю проникати до літературної мови. Молодіжний сленг постійно змінюється відповідно до комунікативних потреб мовців. Тому вивчення його динаміки та особливостей функціонування займають вагомe місце в лінгвістичних дослідженнях і зумовлюють актуальність нашої розвідки.

Метою статті є аналіз ролі молодіжного сленгу в динамічній мовній системі.

Дослідженню мови як соціального явища приділяли свою увагу такі вчені, як О. Т. Горбач, Й. О. Дзедзельський, В. М. Жирмунський, Л. О. Ставицька та ін. На сучасному етапі вивчення соціальних варіантів української мови ведуться дослідження П. М. Грабовим, С. А. Мартос, Л. І. Мацько, Т. М. Миколенко, О. О. Тараненком, І. І. Щур та ін.

Політичне та соціально-економічне життя країн обов'язково відбивається в мові, особливо протягом двох останніх десятиліть. Саме соціальні проблеми, що є найбільш гострими для суспільства, знаходять відгук у молодіжному сленгу з його багатоманітністю забарвленою лексикою. На поверхні мовленнєвих проблем сьогодення – розширене вживання жаргонного лексикону. Жаргонологія – порівняно нова галузь лінгвістики, яка зосереджується на вивченні жаргонних субкодів, що формуються в малих соціальних групах, згодом інтегруються в ширші людські спільноти, в результаті чого стають органічними в системі кожної розвиненої національної мови. Об'єктом вивчення цієї науки є соціальні діалекти – аргі, жаргон, сленг. Як зауважує Л. О. Ставицька, «сам факт існування цих субкодів з альтернативним щодо стандарту лексико-фразеологічним рядом – знак соціальної повноцінності мови...» [8, с. 22].

Саме завдяки живому усно-розмовному мовленню розвивається будь-яка мова, оновлюється і процвітає. Лексичний склад молодіжного сленгу не може зникнути зовсім, він лише часом тьмяніє, а в інші періоди буїно розквітає. Звичайно, велику роль у цьому процесі відіграє культурно-історичне тло, на якому розвивається мова. Але не можна посилатися тільки на це, пояснюючи помітний спалах та інтенсивний словотвір у сленгу.

Сленг не є новою ознакою сучасного розмовного мовлення. У художній літературі сленгізми як засіб стилізації використовували І. Франко, В. Винниченко, О. Корнійчук, Л. Первомайський, І. Микитенко, О. Бердник та багато інших письменників та поетів [5]. «Сленг древній, як світ». Це означає відомий мовознавець, фахівець у царині сленгу й укладач словника сленгу Ерік Партрідж. Сленг був ще в грецькій та в латинській мовах – адже люди завжди прагнули поживити мову, прикрасити її образними словцями і фразами, переінакшуючи на свій лад незрозумілі «вчені» й офіційні слова. В усіх мовах можна спостерігати цю тенденцію [2].

Юрій Володимирович Шевельов переймався проблемою неповноти побутування української мови за часів СРСР. Він говорить про відмирання власнеукраїнських субкодів і домінування російської мови у ті часи, про загрозливе явище калькування з російської. Мовознавець пише: «Жаргони й сленг є і віддавна були тим ґрунтом, звідки приходять живущі соки до даної мови, ґрунтом, де безперешкодно точиться її життя. Загальновідомо, що і сучасні романські мови поклали з «вульгарної», а не нормативної латини» [6]. Ю. В. Шевельов, аналізуючи стан розвитку української мови в період першої половини ХХ століття, приділяє велику увагу ролі молодіжного жаргону для розвитку мови та зазначає, що недостатня розвиненість міського сленгу свідчить про можливий занепад сучасної української мови. Дослідник зауважує, що міський сленг належить до найактивніших прошарків сучасних мов і має найвищі шанси вижити, брак цього шару в сучасній мові ставить під сумнів майбутнє цієї мови. Міський сленг націлений у майбуття мови. На його думку, нормалізацію, якої за-

знала українська мова у ХХ столітті, опосередковано можна спроектувати на орієнтацію в мовному просторі саме в аспекті соціокультурного статусу мовної норми. Мовна орієнтація на звичне стала способом соціальної орієнтації особистості, що породило, в свою чергу, певну примітивізацію поведінки [5].

Живе мовлення відображає майбутнє певної мови. Якщо воно багате різними соціальними діалектами та субмовами – то мова буде жити і розвиватись. А неповнота побутування живих форм усного мовлення, як слушно зауважує Л. Т. Масенко, належить до найзагрозливіших для майбутнього української мови явищ. Дослідниця зауважує: «При неповноцінному функціонуванні українського слова в суспільному житті головною формою літературної мови стає писемна. Життя ж розмаїтих усних різновидів міського мовлення паралізується. Відтак українська мова застигає у фіксованій писемній формі, що блокує рух, розвиток мови. Не підтримана постійною щоденною реалізацією в усному спілкуванні, мова дедалі більше «мумізується», замикається сама в собі, втрачає здатність реагувати на живу реальність. Адже всі різновиди фамільярного усномовного спілкування, не закуті в застиглий писемно-нормативний канон, – це своєрідні мовні лабораторії, в яких відбувається постійний рух, стихійний розвиток мови» [6]. Отже, молодіжний сленг як один із різновидів живого мовлення є рушійною силою прогресу будь-якої мови. Молоде покоління продукує майбутнє мови, надихає її життям, відроджує та сповнює новими експресивними відтінками.

Молодіжний сленг наразі відіграє важливу роль у розвитку багатьох мов світу. Багато дослідників почали звертати на це увагу. Наприклад, про вплив молодіжного сленгу на фразеологічний склад німецької мови дослідник М. Гавриш зауважує, що «...молодь відіграє все помітнішу роль у розвитку сучасного суспільства, тому можна припустити, що стиль її мовлення все більшою мірою впливатиме на мовний динамізм, а отже, і перехід певної частини молодіжних (оказіональних) лексичних та фразеологічних одиниць до нормативного фонду мови. Виходячи з цього припущення, можна висловити гіпотетичне міркування про те, що фразеологічний склад німецької мови збагачуватимуть і урізноманітнюватимуть ФО молодіжного походження...» [3, с. 247].

Цілком погоджуємось із видатним російським лінгвістом В. Д. Девкіним, який вважає, що без знання розмовної лексики, вивчення іноземної мови не буде повноцінним. Знайомство з розмовною лексикою молоді необхідно, щоб розуміти її мову, оволодіти певними знаннями лінгвокраїнознавства, вміти розшифровувати підтекст та асоціативний план виразів[2]. Тому це надзвичайно важливий матеріал для дослідження вчених філологів.

Тетяна Гарлицька, аналізуючи британський міський сленг, доходить висновків, що саме у сленгу можна простежити особливості національної самобутності мовців: «...розглядаючи міські різновиди сленгу Великобританії в соціальному аспекті, слід зазначити, що у Лондоні та Единбурзі сленгізми позбавлені соціальної та вікової стратифікації, на відміну від Кардіфа, де на мовні новотвори більш позитивно реагує молода генерація. У культурологічному аспекті помітні деякі відмінності між досліджуваними містами: лондонський римований сленг кочні вживається навіть в елітних колах суспільства, він постійно поповнюється новими словами та фразами, особливо прізвищами відомих людей, що свідчить про обізнаність населення та постійний культурний розвиток; єдинбурзький сленг є виявом патріотизму шотландців, консервативних поглядів на життя та прагненням відвоювати свою національну самобутність; жителі Уельсу, зокрема молоде покоління, намагається копіювати деякі англійські діалекти, що призводить до постійної асиміляції валлійської та англійської мов»[4, с. 251]. Отже, сленг як експресивно-емоційно-оцінне мовлення несе у собі культурологічні особливості комунікантів. Через призму сленгу як народної творчості можна розвинути душу певного етносу і прогнозувати, якою їхня мова буде завтра. Адже вплив сленгу на подальше функціонування мови стає очевидним.

Є. В. Розен у статті «Подростково-молодежный словесный репертуар (на материале современного немецкого языка)» пише, що викладачеві у школі й виші більш ніж будь-кому відомо, що словесний репертуар учнів має своєрідність, особливо помітну завдяки багатьом типовим словам і виразам. Це лексика, пов'язана з процесом навчання або професійного навчання, з навчанням і дозвіллям, а також це особлива, суто «молодіжна» лексика [7, с. 8]. Вивчення молодіжної мови стає важливим в умовах розширення міжнародних контактів (стажування, турпоїздки, викладання ряду предметів німецькими фахівцями, перегляд відеофільмів, прослуховування сучасних пісень німецькою мовою й т.д.). П'єр Моріс Рішар вказує на те, що німецькі студенти, що вивчають французьку мову, під час стажувань у Франції стикаються з труднощами в спілкуванні через незрозуміння ряду термінів, з якими їм не вдалося познайомитися на уроці. Автор вказує на те, що необхідно заповнити цю лагуну, допомогти викладачам бути в гушці подій, знайомити їх з мовою «вулиці», преси та сучасної літератури [2].

Отже, молодіжний сленг, зокрема український, розширює межі свого існування, проникаючи у мовлення різних верств населення, мову ЗМІ, художню літературу. Поступово деякі слова переходять до загального вжитку і стають літературною нормою. Наведемо приклади лексем молодіжного сленгу, репрезентативних для сучасного художнього дискурсу, які перейшли до загального вжитку, що відбито у тлумачному словнику сучасної української мови. **Чувак**, -а, ч., розм. Молодий чоловік [9, с. 493] – «...по-моєму, **чувак** промахнувся, він прошивав це місто, як дельфін акваторію...» (Жадан); **мент**¹, -а, знев. Працівник міліції [9, с. 225] – «...на вахті **менту** говориш...» (Жадан); **тусовка**, -и, ж. Компанія, коло спілкування [9, с. 456] – «І ось одного разу, під час чергової **тусовки**, їхня п'яна компанія виїхала в поля...» (Жадан); **шпанá**, -и, ж., розм. 1. Хуліган, шахрай. 2. Безпринципні, ниці, нікчемні люди [9, с. 502] – «**Шпана**, – нервово відповів Коча» (Жадан); «...футболісти й **шпана** з нового району – всі розсипаються темрявою і прочісують пустирі...» (Жадан); **розслаблюватися**, -ююся, -юєшся і **розслаблятися**, -яюся, -яєшся; **розслабитися**, -блюся, -бишся. <...> 2. розм. Розважитися, відпочити [9, с. 397] – «Та ні, – я говорив легко і переконливо, – **розслабся**. За тиждень буду» (Жадан); **піка**, -и, ж. – 1. знев. Потворне, бридке обличчя; 2. Обличчя людини, комусь неприємної, несимпатичної. 3. розм. Обличчя людини, зазвичай опасисте, свіже, рожеве та ін. [9, с. 313] – «...дивлячись на мою роззублену **піку**» (Жадан).

Отже, молодіжний сленг як потужний засіб регуляції діяльності людей в різних сферах має велике значення для розвитку певної мови. Він живить літературну мову емоційною, нестандартною, новою лексикою та не дає їй стояти на місці. Деякі конститuentи українського молодіжного сленгу мають здатність адаптуватися та переходити до загального вжитку. Подібні процеси відбуваються й в інших мовах світу. Саме у сленгові відображається національна самобутність мовців.

Вивчення сутності молодіжного сленгу представляє теоретичний інтерес для знаходження шляхів і способів взаємодії мови з соціальними діалектами, професійними групами, аргі злочинців, для виявлення специфіки літературно-розмовної мови певної епохи. Знання молодіжної мови стає важливим в умовах розширення міжнародних контактів для адекватного перекладу сленгових одиниць. Тому це багатий матеріал для подальшого дослідження.

Література:

1. Бондалетов В. Д. Социальная лингвистика : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / В. Д. Бондалетов. – М. : Просвещение, 1987. – 160 с.

2. Воробець О. О. Сленг в німецьких молодіжних журналах: кваліфікаційна робота / [Електронний ресурс] / О. О. Воробець. – Режим доступу до документа: <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=730433>
3. Гавриш М. Тенденції розвитку фразеологічного складу німецької мови (на матеріалі молодіжного сленгу) / М. Гавриш // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / відп. ред. О. Семенюк – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 129. – С. 243–247.
4. Гарлицька Т. Британський сленг як частина мови міста: соціокультурний аспект / Т. Гарлицька // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / відп. ред. О. Семенюк – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Випуск 129. – С. 248–252.
5. Лексична система українського молодіжного сленгу: реферат / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://refrend.ru/1130173.html>
6. Масенко Л. Усні форми побутування мови. Явище вульгаризації мови / [Електронний ресурс] / Л. Масенко. – Режим доступу до документа: http://www.ji.lviv.ua/n35texts/masenko-usni_formy.htm
7. Розен Е. В. Подростково-молодежный словесный репертуар (на материале современного немецкого языка) / Е. В. Розен // Иностранные языки в школе. – 1975. – № 2. – С. 7–18.
8. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. Соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 464 с.
9. Глумачний словник сучасної української мови: Близько 50 000 сл. / уклад. І. М. Забіяка. – К.: Арії, 2007. – 512 с.

УДК 811.111[36+42]

Н. С. Стрельченко,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

КАТЕГОРІЯ ПРЕДИКАТИВНОСТІ В ПИТАННЯХ-ПЕРЕПИТАХ

Статтю присвячено аналізу особливостей реалізації категорії предикативності в питаннях-перепитах для визначення їх приналежності до системи англійської мови / мовлення. Розглянуто специфіку актуалізації компонентів категорії предикативності та модусних категорій як вираження суб'єктивності мовця.

Ключові слова: питання-перепит, предикативність, модусні категорії, модальність, авторизація, персуазивність, оцінність.

Статья посвящена анализу особенностей реализации категории предикативности в вопросах-переспросах для определения их принадлежности к системе английского языка / речи. Рассматривается специфика актуализации компонентов категории предикативности и модусных категорий как выражения субъективности говорящего.

Ключевые слова: вопрос-переспрос, предикативность, модусные категории, модальность, авторизация, персуазивность, оценочность.

The article analyses peculiarities of realization of the category of predicativity in echo questions in order to define their place in the language system and in speech. It also examines how the components of the category of predicativity and the modus categories function, expressing the speaker's subjectivity.

Key words: echo question, predicativity, modus categories, modality, authorization, persuasiveness, evaluation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Функціонування питань-перепитів у діалогічному дискурсі [11, с. 199], а також система усталених структурних кореляцій з реплікою-стимулом [9] актуалізують проблему належності питань-перепитів до системи мови / мовлення і їх співвідношення з поняттями «речення» / «висловлення».

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Роль категорії предикативності як конститутивної ознаки речення / висловлення підкреслюється в ряді досліджень [4, с. 78–82; 7, с. 305; 8, с. 89–90], проте специфіка її вираження в питаннях-перепитах досі залишалася поза активною увагою мовознавців, що й обумовлює **актуальність** цієї розвідки.

Об'єктом дослідження є питання-перепити в системі англійської мови та мовленні, а **предметом** – формальні та функціональні особливості реалізації категорії предикативності в питаннях-перепитах. **Мета** статті – проаналізувати особливості реалізації категорії предикативності в питаннях-перепитах у формальному (повнота вираження) та функціональному аспектах. **Матеріалом** слугують фрагменти діалогічного дискурсу сучасної англійської прози та кінофільмів.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. Речення визначається В.В. Виноградовим як «граматично оформлена за законами даної мови цілісна одиниця мовлення, що є основним засобом формування, вираження і повідомлення думки» [4, с. 65]. Структурний аспект та зв'язок з мовленням підкреслюється й у визначенні речення Г.Г. Почепцова як «мінімальної синтаксичної конструкції, що використовується в актах мовленнєвої комунікації, характеризується предикативністю та реалізує певну структурну схему» [7, с. 305]. У системі мови *питання-перепит* розглядаємо як «узагальнену конструкцію – типову структурно-функціональну модель, яка виражає цілий комплекс комунікативних значень» [2, с. 47], а в мовленні – як актуалізацію «потенцій, закладених у реченні» [7, с. 312] у певній ситуації спілкування.

Звернемося до розгляду категорії предикативності. На думку В.В. Виноградова, предикативність як загальна «віднесеність основного змісту речення до дійсності» включає категорії часу, модальності та особи (у широкому синтаксичному розумінні) і виражається повністю або частково в будь-якому реченні [4, с. 78–82]. За визначенням М. В. Ляпон, модальність – це «функціонально-семантична категорія, що виражає різні види відношення висловлення до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення [6, с. 303].

Аналізуючи праці В.В. Виноградова та Ш. Баллі як основоположні для вивчення модальності у вітчизняному та європейському мовознавстві, Т.В. Шмельова робить висновок, що модальність є «суб'єктивним началом» речення [10, с. 78–79]. Підхід дослідниці до розгляду модальності ґрунтується на триаспектному розумінні речення, що розвиває ідею Ф. Данеша про три рівні в синтаксисі (граматичної структури речення, семантичної структури речення, організації висловлення [12, с. 225]). Відтак, Т.В. Шмельова розмежовує *модус* і *комунікативний аспект* як вираження суб'єктивності, приставляючи їх об'єктивному змісту речення [10, с. 80–81].

Комунікативний аспект характеризується суб'єктивністю «в інтересах слухача», тобто мовець «керує комунікативною поведінкою співрозмовника» за допомогою комунікативних особливостей речення, (а) спонукаючи останнього слухати / говорити (протиставлення питальних / непитальних речень) та (б) звертаючи увагу на значущу інформацію (через актуальне членування повідомлення) [10, с. 81].